

Framsókn

**Tillögur menntastefnuhóps
Framsóknarflokksins**

Mars 2018

Efnisyfirlit

1. Aðfaraorð
2. Inngangur
3. Tillögur menntastefnuhóps Framsóknarflokksins
  - a) Íslenska
  - b) Námsgögn
  - c) Kennaramenntun
  - d) Samfélagsleg umgjörð skólastarfs
  - e) Fæðingarorlof og brú milli þess og leikskóla
  - f) Leikskóli
  - g) Grunnskóli
  - h) Framhaldsskóli
  - i) Háskóli og rannsóknir
  - j) Símenntun og annað skólastarf
  - k) Tólmstundir, tónlist og íþróttir
4. Viðauki
  - a. Yfirlit yfir gesti á fundum menntastefnuhóps
5. Ýmsar heimildir

1. Aðfaraorð

Menntastefnuhópur Framsóknarflokksins var settur á fót í febrúar 2017 á fundi landsstjórnar flokksins. Í bréfi sem formanni hópsins barst 19. febrúar það ár sagði m.a.: „Rætt var að hópurinn myndi skila af sér í haust, að haustfundi miðstjórnar yrði kynnt vinnan og að um mikilvægt innlegg yrði að ræða inni sveitarstjórnarkosningarnar vorið 2018.“

Hópurinn kom saman til fyrsta fundar 16. mars 2017 og hefur haldið 14 fundi. Ávallt var hluti fundarmanna og gesta í fjarfundi í gegnum kerfið „Zoom“ og hefur það gengið vel. Þá hefur hópurinn notað „Facebook“ og „Google-docs“ til að vinna með skjöl og skiptast á skýrslum og greinum.

Mikill mannaúður er fólgin í hópnum sjálfum og á fundi hans hafa verið boðaðir gestir víða að úr samfélaginu, m.a. starfsmenn og stjórnendur háskóla, framhaldsskóla, grunnskóla, leikskóla, sveitarfélaga og félagasamtaka. Þá hefur víða verið leitað gagna, bæði í skýrslum og úttektum en eins með samtölum hópsins eða einstaka meðlima hans við sérfræðinga í menntamálum innan og utan flokksins. Allir þeir aðilar og sérfræðingar sem hópurinn leitaði til voru boðnir og búnir að miðla þekkingu sinni og fögnuðu almennt áhuga stjórnmalaflokks á málaflokknum.

Í starfinu hefur einnig verið horft til vinnu starfshópa flokksins á sviði menntamála undanfarin ár. Ber þar helst að nefna málefnaþóp um menntamál 2003–2004 og menntamálanefndar 2012–2013.

Willum Þór Þórsson gat ekki tekið þátt í starfi hópsins. Gauti Geirsson, Sveinbjörg Birna Sveinbjörnsdóttir og Róbert Smári Gunnarsson hættu störfum í hópnum en Jóna Björg Sætran og Bjarni Dagur Þórðarson komu inn í hópinn í þeirra stað. Þegar Lilja Dögg Alfreðsdóttir varð menntamálaráðherra breyttist hennar hlutverk í vinnunni en aðstoðarmaður hennar, Hafþór Eide Hafþórsson, fylgdist með vinnu hópsins.

Menntastefnuhópurinn skilaði áfangaskýrslu til málefnanefndar flokksins fyrir Alþingiskosningar haustið 2017 og var skýrslan einnig grundvöllur umræðu um menntamál á miðstjórnarfundum flokksins í nóvember sama ár.

Menntastefnuhópur Framsóknarflokksins lýkur vinnu sinni með þessari skýrslu sem lögð er fyrir flokksþing Framsóknarflokksins 9. til 11. mars 2018. Þar vonast hópurinn eftir kröftugum umræðum um þennan mikilvæga málaflokk. Það er von okkar að menntamál verði eitt meginmála í kosningabaráttu flokksins fyrir sveitarstjórnarkosningar nú í vor enda er fjárfesting í menntun fjárfesting í framtíðinni og grunnur að frekari velferð. Rannsóknir sýna að fylgni er milli aukins menntunarstigs þjóða og jákvæðra félagslegra þátta eins og góðrar heilsu, félagslegrar virkni og samfélagslegra áhrifa. Framlög til menntunar, rannsókna og þróunar eru því tengd hagsæld samfélaga.

Vinnan í starfshópnum hefur verið einkar ánægjuleg og árangursrík að mati þeirra fulltrúa sem hann skipa. Samvinnan hefur gengið vel og sömuleiðis voru viðtökur þeirra sérfræðinga sem leitað var til einstaklega góðar. Gestum og sérfræðingum eru færðar sérstakar þakkir fyrir þeirra góða framlag.

Reykjavík, 4. mars 2018

F.h. menntastefnuhóps Framsóknarflokksins

Sæunn Stefánsdóttir, formaður
Líneik Anna Sævarsdóttir, meðstjórnandi
Sigfús Ingi Sigfússon, meðstjórnandi
Elsa Lára Arnardóttir (þingflokkur)
Hjálmar Bogi Hafliðason (sveitarstjórnarráð)
Gunnhildur Imsland (sveitarstjórnarráð)
Bjarni Dagur Þórðarson (SUF)
Linda Hrönn Þórisdóttir (LFK)
Fanný Gunnarsdóttir (RVK)
Jóhann Friðrik Friðriksson (SU)
Óskar Ingi Sigurðsson (NA)
Jóna Björg Sætran (RVK)

2. Inngangur

Fjárfestum í framtíðinni

Framsóknarflokkurinn hefur alla tíð staðið vörð um jafnan rétt fólks til menntunar, óháð búsetu og efnahag. Mikilvægt er að tryggja þennan rétt til framtíðar, standa vörð um menntakerfið í landinu og tryggja að við frekari uppbyggingu þess verði hvergi hvikað frá þeim markmiðum.

Manngildi er meira virði en auðgildi og traust, gott og metnaðarfullt menntakerfi leggur grundvöllinn að því samfélagi sem við viljum búa í. Miklar breytingar hafa verið gerðar á íslensku skólakerfi á undanförunum misserum og mikilvægt að staldra við og gefa fagfólki skólanna svigrúm til að innleiða þær og þróa skólastarfið. Það er einnig mikilvægt að starfsumhverfi skóla miði að því að einfalda daglegt líf barna og fjölskyldna þeirra og draga úr álagi á fjölskyldufólk og starfsfólk skóla. Efling menntakerfisins og framþróun, aukinn stuðningur við kennara og starfsfólk skóla, styrking innviða skólasamfélagsins, og samþætting skólustarfs og tólmstunda, eru allt mikilvægir þættir til að byggja upp betra og manneskjulegra samfélag. Í því ljósi er rétt að hafa í huga að aukin menntun dregur úr fordómum samhliða því að auka skilning á því alþjóðaumhverfi sem Ísland er hluti af.

Með öflugum menntakerfi, fjárfestingu í hugverka- og þekkingariðnaði og með auknu rannsókn- og þróunarstarfi má skapa fjölmörg ný tækifæri í íslensku samfélagi.

Framsókn er flokkur fjölskyldunnar og vill á tímum efnahagslegrar velgengni fjárfesta sérstaklega í innviðum samfélagsins með það að leiðarljósi að tryggja velferð og hagsæld okkar allra til framtíðar. Fjárfesting í menntun er fjárfesting til framtíðar.

3. Tillögur menntastefnuhóps Framsóknar

Framsóknarflokkurinn leggur áherslu á sjálfstæði kennara og skóla við skólabróun og í daglegu starfi skólanna sem byggir á gildandi lögum og námskrá. Menntamál eru hins vegar málefni alls samfélagsins og árangursríkar breytingar á menntakerfinu nást ekki nema allir stefni í sömu átt – heimili, skólar og stjórnvöld. Skýr sameiginleg sýn á hvert skuli stefna í menntakerfinu er undir ábyrgri forystu ríkis og sveitarfélaga komin. Þá er mikilvægt að kennarar og skólar geti sótt stuðning og ráðgjöf til sameiginlegra stofnana þannig að starfsmenn skóla geti einbeitt sér að vinnu með nemendum. Með því að vinna ákveðna þætti sameiginlega á vettvangi ríkis og sveitarfélaga má nýta fjármuni betur og forðast tvíverknað.

Mikilvægt er að stöðugt sé unnið að umbótum í menntakerfinu en að sama skapi mikilvægt að afmarka áherslur í umbótum hverju sinni. Í tillögunum eru dregnar fram áherslur sem hópurinn telur mikilvægast að vinna að núna.

a) Íslenska – að standa vörð um tungumálið

LEIÐIR:

- Markviss stuðningur við læsi á öllum skólastigum.
- Áframhaldandi vinna á grunni Þjóðarsáttmála um læsi.
- Eftirfylgni bókmenningsstefnu sem nær m.a. yfir útgáfu á námsbókum, rafrænu námsefni, hljóðbókum, útgáfu barnabóka og kaupum bókasafna á bókum.
- Efla bókasöfn skóla á öllum skólastigum.
- Afnema virðisaukaskatt af bókum.

Áframhaldandi aukinn stuðningur við læsi á öllum skólastigum. Áfram verði unnið að því að bæta læsi með fjölbreyttur verkefnum skóla og sveitarfélaga með bakland í læsisverkefni Menntamálastofnunar og háskólunum. Ráðgjafar Menntamálastofnunar vinna að innleiðingu aðgerða til eflingar læsis og við háskólana er unnið að rannsóknum og þróun kennsluáferða. Vinnan byggir m.a. á Hvítbók um umbætur í menntamálum frá 2014 og Þjóðarsáttmála um læsi. Jafnframt verði unnið að umbótum á öðrum sviðum sem styðja við læsi, s.s. í útgáfu námsgagna, eftirfylgni bókmenningsstefnu, auk þess sem móta þarf stefnu um aðgang að orðabókum og íslensku hljóð- og myndefni. Efla þarf bókasöfn á öllum skólastigum. Sem lið í að efla aðgengi að bókum til lestrar og náms vill Framsóknarflokkurinn afnema virðisaukaskatt á bókum en bóksala hefur dregist saman um 31% frá árinu 2008 og árið 2016 nam samdráttur í bóksölu 11% frá fyrra ári.

LEIÐIR:

- Fjárfesta þarf í íslenskri máltækni.
- Styðja við rannsóknir á íslenskunni og þróun íslenskrar máltækni.

Markmið:

Betra læsi allra nemenda

Markmið:

Að tryggja að hægt verði að nota íslensku í samskiptum við tæki og í allri upplýsingavinnslu.

Miklar samfélagslegar og tæknilegar breytingar ógna stöðu íslenskunnar, nægir þar að nefna alþjóðavæðingu og snjalltækjavæðingu sem dæmi. Afleiðingar þessara miklu breytinga liggja ekki fyrir, en sjá má vísbendingar um að áhrif ensku á orðaforða, setningagerð, beygingar og framburð séu að aukast. Notkunarvið tungumálsins er að þrengjast eins og sjá má vísbendingar um í ferðapjónustu og á ýmsum sviðum viðskiptalífs. Máltækni er þverfagleg fræði- og þróunargrein sem byggir einkum á málvísindum og tölvunarfræði og fjallar um samvinnu tækni og tungumáls. Til að bregðast við veikri stöðu íslenskunnar í stafrænum heimi þarf að fjárfesta í íslenskri máltækni og vinna samkvæmt fyrirliggjandi áætlun um máltækni fyrir íslensku 2018–2022. Í núverandi stjórnarsáttmála er kveðið á um fjármögnun aðgerðaáætlunar um máltækni þannig að íslensk tunga verði gjaldgeng í stafrænum heimi. Framsóknarflokkurinn fylgir þessari stefnu eftir af miklum þunga.

Markmið:

Markvissari kennsla í íslensku sem öðru tungumáli (ÍSAT) fyrir nemendur á öllum aldri.

LEIÐIR:

- Umbótateymi hafi faglega forystu um kennslu íslensku sem annars tungumáls og forgangsverkefni þess verði:
  - Námsgkrá í takti við námsskrár í öðrum tungumálum og Evrópsku tungumálamöppuna.
  - Námsfni, heildarsýn og yfirlit yfir námsefni. Unnið verði að því að allt námsefni verði aðgengilegt ÍSAT-nemendum á öllum aldri og unnið verði að aðlögun námsefnis í öðrum námsgreinum.
  - Matstæki, til að meta stöðu og auðvelda val á námsefni og kennsluaðferðum.
  - Móttökuúrræði sem hluti af móttökuáætlun skóla, þar sem stutt er við nemendur og foreldra fyrstu vikunnar í íslensku skólakerfi.
  - Móðurmál, hvatning til þjálfunar í móðurmáli og stuðningur við rafræna miðlun móðurmáls (milli skóla, sveitarfélaga, félaga innflytjenda eða landa).
  - Allir kennarar verði ÍSAT-kennarar, kennaranám og starfsþróun, kennsluráðgjöf og stuðningur við kennara taki mið af því.
  - Ekki verði slakað á kröfum til nemenda með íslensku sem annað tungumál í námi eða „gefinn afsláttur“ af námi.
  - Rannsóknir á ÍSAT-námi verði eflar.
  - Í fullorðinsfræðslu verði áhersla á íslenskukennslu foreldra skólabarna. Skortur er á heildarsýn við kennslu íslensku sem annars tungumáls. Staða nemenda með íslensku sem annað tungumál er lakari en annarra nemenda og það kemur m.a. fram í lesskilningi í PISA-könnunum og brottfalli úr framhaldsskólum. Foreldrar nemenda hafa misjafnar aðstæður til að tileinka sér íslensku. Mikilvægt er að bregðast við og

Framsókn vill því að strax verði komið á umbótateymi sem hafi faglega forystu um kennslu íslensku sem annars tungumáls. Þar er bent á leiðir til úrbóta en til þess að hrinda þeim í framkvæmd þarf samstilltar aðgerðir, stjórnvalda, stoðkerfis og skóla. Þó töluverð reynsla sé til staðar í skólunum, verður verkefnið ekki leyst á vettvangi einstakra skóla. Þess vegna er lagt til að stofnað verði umbótateymi til að samstillta krafta og fylgja aðgerðum eftir. Teymið verði vistað hjá Menntamálastofnun. Viðfangsefni teymisins verði kennsla íslensku sem annars tungumáls á öllum skólastigum, þ.e. leikskóla, grunnskóla, framhaldsskóla, háskóla og fullorðinsfræðslu. Verkefnið verður að byggja á virku samstarfi ríkis, sveitarfélaga og atvinnulífs. Byggt verði á skýrslu Menntamálastofnunar „Staða grunnskólanemenda með íslensku sem annað tungumál“ og rannsóknaverkefna eins og samnorræna verkefnisins „Learning spaces“.

b) Námsgögn

LEIÐIR:

- Námsgögn verði ókeypis fyrir öll börn upp að 18 ára aldri.
- Ráðist verði í vitundarvakningu um mikilvægi útgáfu gæðanámsefnis á íslensku.
- Áhersla verði lögð á útgáfu og endurnýjun kjarnanámsefnis í öllum greinum sem taki mið af námskrá og nýjustu þekkingu þ.m.t. lífsleikni.
- Námsgagnasjóður grunnskóla og Þróunarsjóður námsgagna verði eflir verulega og reglur um úthlutanir úr þróunarsjóði endurskoðaðar, auk þess sem virku eftirliti með nýtingu fjármagns, innihaldi og notkun verði komið á.
- Menntamálastofnun verði efla og fái stærra hlutverk. Stofnunin hafi eftirlit með og bjóði út framleiðslu á námsefni til að tryggja fullnægjandi framleiðslu námsgagna á ofangreindum skólastigum, hvort sem er í leikskólum, fyrir börn sem eiga annað móðurmál en íslensku, í iðn- og verkgreinum eða í almennu bóknámi á framhaldsskólastigi.
- Vefgátt sem hýsi rafræna útgáfu námsefnis verði komið á (útboð eða ríkisrekstur).

Framleiðsla námsefnis er kostnaðarsöm. Því fylgir oft mikið myndefni, teikningar, skýringarmyndir og kennsluleiðbeiningar. Efnið þarf að fara í gegnum tilraunakennslu til að hægt sé að ganga úr skugga um að það henti til kennslu og tryggja þarf að það verði uppfært og endurnýjað reglulega í takt við tímann. Fara þarf í gagngera stefnumótun þar sem viðurkennt er að nemendur á öllum skólastigum eigi rétt á því að hafa aðgang að góðu námsefni og finna leiðir til að tryggja framboð þess. Víða er pottur brotinn. Nú er sem dæmi lítill efnahagslegur hvati til námsefnisframleiðslu á framhaldsskólastigi, hvort sem er hjá bókaútgáfum eða höfundum.

Markmið:

Nemendum á leik-, grunn- og framhaldsskólastigi verði tryggt nauðsynlegt framboð góðs námsefnis á íslensku, á því formi sem hentar hverju sinni, og jafnt fyrir nemendur sem eiga íslensku að móðurmáli eða sem annað eða þriðja mál.

Íslenski markaðurinn er lítill, auk þess sem framhaldsskólar hafa mikið frelsi í því hvernig þeir setja saman brautir og áfanga og engin leið að vita hvort námsefni hentar fleiri en einum skóla. Útgáfur halda því að sér höndum og höfundar sjá ekki fram á að fá greitt fyrir sína vinnu. Það leiðir til þess að mikið er sett upp af námsefni innan skóla sem aldrei fer í hefðbundið útgáfuferli, með ritstjórn, myndritstjórn og yfirlestri, og að sama skapi nýtist sú vinna ekki í öðrum skólum. Einnig færast í vöxt að framhaldsskólanemum sé uppálagt að kaupa enskar kennslubækur vegna þess að ekkert betra sé til og það er ekki boðlegt, ekki síst vegna þeirrar varnarbaráttu sem íslenskan er í. Ekki má heldur gleyma að í mörgum fögum og greinum mun framleiðsla námsefnis aldrei standa undir sér, t.d. í fámennum iðngreinum og í framleiðslu á sérhæfðu efni fyrir kennslu íslensku sem annars máls. Þar þarf að tryggja góðan stuðning og forgangsróðun því það er jafn mikilvægt að þeir nemendur fái vandað og gott efni við hæfi.

Menntamálastofnun sinnir mikilvægu hlutverki í framleiðslu námsefnis fyrir grunnskóla og þar þarf alltaf að vera til staðar grundvallarþekking á því hvað þarf til að vinna gott námsefni. Með því að efla stofnunina og fela henni viðtækara hlutverk í stefnumótun og utanumhaldi með námsefnisframleiðslu á fleiri skólastigum má halda betur utan um fjármagn og tryggja bæði forgangsróðun verkefna og gæði þess námsefnis sem framleitt er, og ekki síst aðgengi að því fyrir kennara og nemendur.

c) Kennarastarfið og kennaramenntun

Markmið:

Auka þarf virðingu fyrir kennarastarfinu og gera starfsumhverfi í skólum eftirsóttara.

LEIÐIR:

- Bæta þarf starfsaðstæður kennara í skólum á öllum skólastigum.
- Til að skól Stefna um menntun án aðgreiningar geti gengið þarf að skýra hugtakið, verkaskiptingu, endurskoða fjármögnun og auka stoðþjónustu við nemendur og kennara.
- Hækka þarf laun kennara og endurskoða kjarasamninga.
- Auka þarf virðingu fyrir kennarastarfinu.

Hæfir og góðir kennarar eru ein forsenda þess að nemendur njóti sín og nái árangri í námi sem leggur grunn að framtíð þeirra. Samkeppnishæfni þjóða byggir í dag að miklu leyti á menntun. Til mikils er því að vinna með því að auka virðingu fyrir kennarastarfinu og gera skólana aðlaðandi starfsvettvang fyrir hæft og vel menntað starfsfólk. Viðfangsefnið kallar á fjölpætta lausn og til þess að vinna að henni þarf samtal háskólasamfélagsins, kennarafélaganna, ríkis og sveitarfélaga. Í því samtali þarf að fara yfir inntak námsins, starfsvettvang og kjör. Auka þarf sjálfstæði kennara og skapa þeim svigrúm til að þróa fjölbreytta kennsluhætti í samstarfi við fjölbreyttan hóp nemenda með ólíkar þarfir. Skapa þarf skilyrði fyrir teymisvinnu kennara innan skóla og milli skóla. Starfsumhverfi kennara hefur tekið miklum breytingum en stoðþjónusta við nemendur og kennara, menntun þeirra og símenntun hefur ekki fylgt þeirri þróun eftir. Það er mikið áhyggjuefni að næstum helmingur háskólamenntaðra starfsmanna sem þurfa endurhæfingu hjá VIRK, vegna kulnunar og álags í starfi, eru kennarar. Bregðast þarf strax við

Þessu ástandi, m.a. með aukinni áherslu á forvarnir, vinnuvernd og heilsuefningu starfsfólks.

Í nýlegri úttekt Evrópumíðstöðvar um nám án aðgreiningar og sérþarfir, kemur fram að margt starfsfólkskóla segist fá ófullnægjandi stuðning til að ígrunda og vinna dagleg störf, með menntun án aðgreiningar að leiðarljósi. Nemendahópurinn í íslenskum skólum er afar fjölbreyttur og fjölþjóðlegur og því óraunhæft að greina hann niður eftir mismunandi bakgrunni og þörfum. Þess í stað þarf að tryggja stoðþjónustu við nemendur og kennara til að markmiðum um nám án aðgreiningar verði náð og að kennarar nýtist sem best til að sinna sínu starfi. Markmiðið þarf að vera að greining á vanda sé lykill að ráðgjöf til nemanda, fjölskyldu og kennara, um hvernig nemandinn getur sjálfur unnið að því að ná sínum markmiðum.

Horfast verður í augu við að laun kennara eru mikilvægur þáttur í virðingu fyrir starfinu. Til að laða að hæfa námsmenn í kennaranámið sem og kennara sem nú eru á öðrum starfsvettvangi þarf að huga að samkeppnishæfni skólakerfisins um vel menntað og gott starfsfólk. Ekki gengur að svo stórar og mikilvægar starfsstéttir sem kennarastéttirnar séu samningslausar við ríki og sveitarfélög svo mánuðum eða jafnvel árum skiptir. Þá þarf að skoða í samvinnu sveitarfélaga, kennara og samtaka þeirra hvort hægt sé breyta uppbyggingu kjarasamninga.

Þjóðarátaks er þörf til að auka virðingu fyrir kennurum og kennarastarfinu. Stjórnvöld, kennarasamtök, skólar og foreldrar þurfa að taka höndum saman um uppbyggilega umræðu um skólamál og kennarastarfið með það að markmiði að auka virðingu fyrir því. Breytingar á kennaramenntun (sjá að neðan), launamálin og aukin áhersla stjórnvalda á málefni barna og unglinga eru einnig mikilvægir þættir. Um langtímaverkefni er að ræða sem mikilvægt er að hefjist þegar í stað.

LEIÐIR:

- Fjölga þarf nýnemum.
- Gera breytingar á kennaranáminu, m.a. með launuðu starfsnámi á meistarastiginu.
- Auka tengingu og samstarf við vettvang í kennaranáminu.
- Minnka brottfall kennaranema úr námi og nýútskrifaðra kennara úr starfi, ásamt því að draga úr brotthvarfi reyndra kennara úr skólum.
- Efla símenntun kennara.
- Koma á fjárhagslegum stuðningi við kennaranema í gegnum LÍN.

Engum dylst að það er kennaraskortur í landinu og hefur hann reyndar lengi ríkt á leikskólastiginu. Í nýlegri rannsókn kemur fram að aðeins helmingur þeirra sem hafa réttindi til að kenna í grunnskóla starfa við kennslu á því skólastigi. Samkvæmt sömu rannsókn er stór hluti þeirra kennara sem eru með leyfisbréf að störfum í menntakerfinu, þótt þeir kenni ekki í grunnskólum. Ef ekkert breytist mun grunnskólakennurum fækka mjög á næstu árum og því blasir verulegur skortur við. Eftir þrjátíu ár verða kennarar helmingi færri en nú, ef fram fer sem horfir. Starfsfólki í leikskólum hefur fjölgað mikið

Markmið:

Að fjölga útskrifuðum kennurum.

· samhliða fjölgun barna og lengingu vistunartíma, einkum í yngstu
· aldurshópunum. Samhliða þeirri fjölgun hefur leikskólakennurum
· þó ekki fjölgað. Talið er að það vanti um 1300 leikskólakennara
· til að uppfylla lagaskyldu og aldur þeirra sem starfa á leikskólum
· fer hækkandi. Staðan er þó mismunandi en einna verst er hún á
· höfuðborgarsvæðinu.

· Fjölga þarf nýnemum í kennaranámi en aðsókn að því er alltof
· lítil. Samræma þarf aðgerðir yfirvalda til að fjölga innritunum í
· kennaranám og tryggja að útskrifaðir kennarar hefji störf í skólum. Til
· samstillts kynningarátaks háskóla, stjórnvalda og kennarasamtaka
· þarf að koma, auka þarf sýnileika starfsins og þess spennandi
· starfsvettvangs sem skólarnir bjóða upp á.

· Kennaranámið var lengt úr þremur árum í fimm árið 2009 og er
· enn í þróun. Fyrirnefnd skýrsla um framkvæmd stefnu um menntun
· án aðgreiningar á Íslandi bendir á að í kennaranáminu og í símenntun
· þurfi að byggja upp færni sem taki mið af þeim fjölbreytta hópi
· nemenda sem kennarar hafa í sinni skólastofu.

· Þá á að koma á launuðu starfsnámi (kandidatsári) á fyrra ári
· meistaranámsins (4. námsári) þar sem kennaranemar hljóta þjálfun
· og kennslu á vettvangi skólanna og eru á launum á meðan. Þannig
· snúi þeir tilbaka á lokaárið í háskólanum til að vinna úr þeirri reynslu
· sem þeir fengu á vettvangi og geti t.d. unnið lokaverkefni í samstarfi
· við starfsnámsskólana. Á þann hátt flæðir kennslufræðileg þekking
· betur á milli leikskóla, grunnskóla og háskóla. Tenginguna milli
· háskólanna og starfsvettvangs kennaranema á öllum skólastigum
· þarf að styrkja svo að kennaranemar séu betur í stakk búnir
· að loknu námi til að takast á við þau fjölbreyttu verkefni sem
· fylgja fjölbreyttum nemendahópi, samskiptum við foreldra, aðra
· samstarfsaðila og samfélagið. Auka þarf kröfur í kennaranámi og
· endurskoða námið í takt við ákall samtímans þannig að námið verði
· eftirsóknarverðara fyrir metnaðarfullt fólk af báðum kynjum. Betri
· tenging við starfsvettvang og úrbætur í starfumhverfi skólanna eru
· líklegar til að draga úr brottfalli kennaranema.

· Breyta þarf úthlutunarreglum Lánasjóðs íslenskra námsmanna
· (LÍN) á þann hátt að námslánin sé hægt að nota sem fjárhagslega
· hvata til að laða að hæfa nemendur í kennaranám, að því tilskyldu
· að þeir snúi til kennslu að loknu námi.

d) Samfélagsleg umgjörð skólastarfs

Markmið:

Tryggja þarf aðgang
nemenda að heildstæðri
velferðar- og
heilbrigðisþjónustu.

LEIÐIR:

- Heilsugæsla og félagsþjónusta sveitarfélaga veiti þjónustu í samstarfi við foreldra og fagfólk menntakerfisins og að einhverju leyti innan skólanna. Þjónustan verði á ábyrgð félagsþjónustu- og heilsugæslu, þannig að fagfólk í kennslu geti einbeitt sér að því sem það kann best, þ.e. að skapa skilyrði til náms.
- Auka þarf aðgengi að sálfræðiþjónustu.
- Metið verði hvort taka eigi upp skimun tiltekinna aldurshópa fyrir sálrænum vanda.
- Bæta aðgengi að náms- og starfsráðgjöf í grunnskólum, framhaldsskólum, háskólum og fullorðinsfræðslunni.

Ýmis konar stoðþjónusta við nemendur og fjölskyldur þeirra getur ráðið úrslitum um velgengni í námi. Menntakerfið getur þó ekki tekið að sér hlutverk annarra. Heildstæð geðheilbrigðisþjónusta og heildstæð velferðarþjónusta til barna og ungmenna þarf að vera hluti af þjónustu heilbrigðiskerfisins og félagsþjónustu sveitarfélaga. Þannig er hægt að veita þjónustuna óháð starfstíma skóla og óháð því hvort ungmenni sækir skóla eftir að skyldunámi lýkur.

Aðgengi að sálfræðiþjónustu þarf að tryggja fyrir nemendur á öllum skólastigum. Stigin hafa verið skref í þá átt á síðustu misserum og tilraunaverkefni í einstaka framhaldsskólum hafa gefið vísbendingar um að slík þjónusta dragi úr brottfalli.

Tryggja þarf öllum náms- og starfsráðgjöf og ýmsa aðra stoðþjónustu, s.s. aðkomu iðjubjálfa, þroskabjálfa og félagsráðgjafa, allt eftir því sem við á. Mikilvægt er að skilgreina hve mörg börn standi að baki hverju stöðugildi í náms- og starfsráðgjöf. Þar geti þættir eins og aldur og samsetning nemendahóps haft áhrif. Náms- og starfsráðgjafar þurfa í dag að vera í stakk búnir til að sinna fjölbreyttari nemendahópi en áður og huga þarf að þeim þætti í námi og endurmenntun þeirra. Tryggja þarf að háskólar bjóði upp á fjarnám í náms- og starfsráðgjöf til að fjölga fagmenntuðu fólki.

Hið opinbera þarf að ganga á undan með góðu fordæmi þegar kemur að styttingu vinnuvikunnar. Mikið álag er á barnafjölskyldum og ein þeirra aðgerða sem brýnt er að grípa til er að stytta vinnuviku fólks og gefa því rými til að verja meiri tíma með börnum sínum og foreldrum.

Framsóknarflokkurinn telur að styrkja þurfi stoðir Menntamálastofnunar þannig að hún verði leiðandi afl í menntamálum þjóðarinnar og faglegt bakland fyrir einstaka skóla og sveitarfélög.

Mikilvægt er að efla menntarannsóknir og þá háskóla sem bjóða upp á kennaramenntun. Tengja þarf betur saman rannsóknir, kennslu og vettvang. Þannig má betur ýta undir þróun menntakerfisins og byggja hana á gagnreynendum aðferðum.

e) Fæðingarorlof og brú milli þess og leikskóla

LEIÐIR:

- Lengja fæðingarorlof hvors foreldris fyrir sig í 5 mánuði en til viðbótar verði sameiginlegur fæðingarorlofsréttur foreldra 2 mánuðir.
- Hámarksgreiðslur úr Fæðingarorlofssjóði verði endurskoðaðar árlega og fylgi meðallaunum í landinu hverju sinni.
- Tryggt verði að foreldrum standi til boða leikskólapláss eða sambærileg vistun að fæðingarorlofi loknu.

Allt frá því að sett voru lög um fæðingar- og foreldraorlof hér á landi árið 2000 hefur ríkt almenn sátt um það meginmarkmið laganna að tryggja barni samvistir við báða foreldra sína og að gera bæði konum og körlum kleift að samræma fjölskyldu- og atvinnulíf. Í dag á hvort foreldri um sig sjálfstæðan og óframseljanlegan rétt til greiðslna úr Fæðingarorlofssjóði í allt að þrjá mánuði en að auki eiga foreldrar sameiginlegan rétt í þrjá mánuði til viðbótar sem annað foreldrið

Markmið:

Að tryggja börnum samvistir við báða foreldra sína á fyrstu mánuðum ævinnar og gera bæði konum og körlum kleift að samræma fjölskyldu- og atvinnulíf. Að fæðingarorlofi loknu skal leikskólapláss eða sambærileg vistun standa foreldrum til boða. Ísland skal vera öðrum þjóðum fyrirmynd sem fjölskylduvænt samfélag og tryggja samræmi milli fjölskyldu- og atvinnulífs.

getur notað eða þeir skipt á milli sín. Hámarksgreiðsla er 520 þúsund krónur á mánuði til foreldra barna sem fæðast, eru ættleidd eða tekin í varanlegt fóstur.

Nauðsynlegt er að lengja fæðingarorlof til að tryggja börnum samvistir við báða foreldra á mikilvægu skeiði tengslamyndunar í lífi þeirra. Jafnframt þarf að tryggja að dagvistunarúrræði taki við að fæðingarorlofi loknu til að gera báðum kynjum kleift að samræma fjölskyldu- og atvinnulíf.

Ákvörðun um fjármögnun fæðingarorlofskerfis þarf að vinna í nánú samráði stjórnvalda og aðila vinnumarkaðarins þar sem um brýnt hagsmunamál allra aðila er að ræða.

Koma þarf á samstarfi ríkis og sveitarfélaga um að tryggja börnum dagvistunarúrræði að fæðingarorlofi loknu, frá 12 mánaða aldri. Horfa skal þar sérstaklega til leikskólans sem er fyrsta skólastigið í skólakerfinu. Skal málið tekið upp í samstarfsráði og samstarfsnefnd ríkis og sveitarfélaga með það að markmiði að þetta mikilvæga hagsmunamál samfélagsins alls verði innleitt í lög eigi síðar en 1. janúar 2020.

Tillögurnar hér byggja á tillögum starfshóps sem skilaði skýrslunni Framtíðarstefna í fæðingarorlofsmálum, í mars 2016. Í umfjöllun menntastefnuhópsins komu fram sjónarmið um að taka þyrfti frekari umræðu um lágmarksgreiðslur í fæðingarorlofi og réttindi barna til samvasta við foreldra, en það biður betri tíma.

f) Leikskóli

Markmið:

Bæta starfsumhverfi barna og kennara og annars starfsfólks í leikskólum.

LEIÐIR:

- Meta kosti og galla þess að endurskilgreina leikskólann í námstíma annars vegar og daggæslu hins vegar þar sem leikskólahlutinn yrði gjaldfrjáls en greitt yrði fyrir daggæslu.
- Taka rekstrar- og þjónustufyrirkomulag leikskóla til gagngerrar endurskoðunar á samráðsvettvangi ríkis og sveitarfélaga. Færa þarf starfsumhverfi leikskólakennara og annarra starfsmanna leikskólans nær því sem þekkist á öðrum skólastigum m.a. til að auka nýliðun í stéttinni og auðvelda faglegt samstarf á milli skólastiganna.
- Endurskoða þarf skilgreiningar á rými fyrir hvern nemanda og fjölda barna í sama rými.
- Öll menntun og reynsla skiptir máli í starfinu og því mikilvægt að fjölbreytt menntun standi til boða öllu starfsfólki leikskóla og hún sé metin til launa.

Hlutfall barna í leikskólum er um eða yfir 95% af hverjum árgangi. Með setningu laga árið 2008 og nýrri aðalnámskrá hefur leikskólastigið fest sig enn frekar í sessi sem fyrsta skólastigið. Skólasókn barna í leikskóla frá tveggja ára aldri er nánast orðin sambærileg því sem þekkist í grunnskóla þar sem er skólaskylda. Alþjóðlegur samanburður sýnir að skólasókn barna hér á landi er með því hæsta sem þekkist innan OECD. Leikskólar hafa aukið þjónustu sína við yngri börn og sinna börnum allt niður á fyrsta aldursár. Hlutfall barna í leikskólum á fyrsta og öðru aldursári hefur aukist umtalsvert frá árinu 2000. Mikið skortir á að lög um menntun

og ráðningu leikskólakennara séu uppfyllt og því er nauðsynlegt að grípa til aðgerða til að auka nýliðun í greininni annars vegar og draga úr álagi hins vegar til að forða því að leikskólakennarar hverfi til annarra starfa.

Nauðsynlegt er að taka rekstrar- og þjónustufyrirkomulag leikskóla til endurskoðunar á vettvangi ríkis og sveitarfélaga, m.a. í tengslum við brúun bils á milli fæðingarorlofs og leikskóladvalar. Draga þarf úr samkeppni sveitarfélaga á milli um lægstu leikskólagjöldin en setja þjónustuna sjálfa í fyrsta sæti. Má í því sambandi benda á að ef borin er saman nýleg þjónustukönnun Gallup á ánægju og óánægju íbúa mismunandi sveitarfélaga og úttekt verðlagseftirlits ASÍ á leikskólagjöldum sveitarfélaganna sést að í leikskólamállum eru þeir sem greiða mest ánægðastir með þjónustuna.

g) Grunnskóli

LEIÐIR:

- Áframhaldandi áhersla á vinnu með líðan og samskipti barna.
- Vinna að sátt um rólegra starfsumhverfi þar sem nám er í forgrunni.
- Ráðgjöf til foreldra og skóla verði aukin.
- Greining á vanda leiði til ráðlegginga til nemanda, foreldra og kennara um hvernig nemandinn getur náð árangri á eigin forsendum, hvort sem er í námi eða samskiptum.
- Áframhaldandi áhersla á þróun einstaklingsmiðaðs náms og notkun fjölbreyttra kennsluhátta.
- Hlutverk foreldra og skóla í námiverði skýrt og skyldur þeirra.
- Tryggja þarf skólum góðan búnað og nýta nýja tækni til að byggja undir fjölbreytta kennsluhætti.
- Námskrá þarf að taka mið af framþróun í samfélaginu en einnig þarf að tryggja námsefni sem uppfyllir markmið námskrár og tryggja kennurum tækifæri til þróa kennslu í samræmi við þróun þekkingar í einstökum greinum, s.s. kynjafræði, fjármálalæsi, heilsulæsi og forritun.

Framsókn leggur áherslu á að staðinn sé vörður um jafnan rétt fólks til menntunar og að grunnskólinn er undirstaða jafnréttis til náms.

Eins og rakið er í umfjöllun um kennaranám bendir margt til þess að tími kennara og nemenda í grunnskólum nýtist ekki alltaf sem skildi til kennslu og náms. Breyting á menntun og stöðu kennara, áhersla á læsi og forgangsröðun í þágu náms og kennslu í skólastarfinu getur leitt til mikilvægra breytinga á starfsumhverfi nemenda og kennara.

Góð grunnmenntun, læsi og talnaskilningur er undirstaða náms og grundvöllur þess að einstaklingar geti bætt við sig þekkingu og tekist á við þjóðfélagsbreytingar alla ævi. Ekki má slá af kröfum um líðan og samskiptafærni og að hver einstaklingur fái að blómstra á eigin forsendum og njóta hæfileika sinna. Grunnþættir eru áfram læsi, sjálfbærni, heilbrigði og velferð, lýðræði og mannréttindi, jafnrétti og sköpun.

Markmið:

Byggja upp góða grunnþekkingu, metnað og námsáhuga á sem flestum sviðum.

Mikilvægt er að byggja upp grunnþekkingu á yngri stigum, ásamt samskiptafærni og tækifærum til sköpunar. Staðreyndin er að nemendur í íslenskum grunnskólum fá fleiri kennslustundir í verkgreinum og skapandi greinum en víðast hvar í löndunum í kringum okkur. Á eldri stigum þarf svo að samþætta námsgreinar og tengja tækni, verkþekkingu, sköpun og þekkingu á mismunandi sviðum. Eins er mikilvægt að verkgreinakennsla á eldri stigum gefi innsýn í námstækifæri í iðn- og starfsnámi.

Skóli margbreytileikans er staðreynd sem ber að fagna, því nemendahópurinn í grunnskólum er fjölbreyttur og allir kennarar þurfa að vera reiðubúnir að sinna honum. Kennarar verða því að hafa aðgang að ráðgjöf og stuðningi, eftir því sem við á hverju sinni. Einnig þurfa kennsluaðferðir, námsframboð og skipulagning að taka mið af fjölbreyttum nemendahóp svo komið sé á móts við öll börn, hæfileika þeirra, getu og áhuga.

Skapa þarf næði fyrir kennara og annað starfsfólk skóla til að nota þá þekkingu sem til er innan skólanna í fjölbreyttri kennslu og skólaþróun.

Skýra þarf hlutverk og verkaskiptingu skóla og heimila til að einfalda líf bæði kennara og foreldra. Halda áfram með og efla reglulegar skimanir og kannanir meðal nemenda og starfsfólks með það að markmiði að fylgjast vel með t.d. líðan og samskiptum innan veggja skóla og hvort í ljós komi kynbundinn munur. Mikilvægt er að námskrár og kjarasamningar styðji sameiginlega við þróun og mótun skólastarfsins.

h) Framhaldsskóli

LEIÐIR:

- Skipaður verði verkefnahópur til að tryggja heildarsýn og tryggja samhæfingu.
- Endurskoðun á námskrá í iðn- og starfsnámi ljúki sem fyrst og verknám fái verðugan sess innan framhaldsskólans.
- Almenn viðhorfsbreyting gagnvart mikilvægi iðn- og starfnáms í samfélaginu.
- Framhaldsskólalpróf af iðn-, starfs- og bóknámsbrautum verði jafngild.
- Innritun í háskóla byggist á framhaldsskólalprófi og forkröfum háskóla um nám í tilteknum fögum og/eða inntökuprófum.
- Sveigjanlegra samspil skóla- og vinnustaðanáms.
- Markvissari nýting á námstíma nemenda.
- Hvatning og ráðgjöf um verknám þótt framhaldsskólanám hefjist á bóknámsbrautum.
- Verknámsklasar í kringum einstaka skóla.

Á síðustu árum hefur fjöldi gagnlegra og áhugaverðra tilrauna og þróunarverkefna verið unninn til að efla iðn- og starfsnám, innan einstakra skóla, í samstarfi skóla og atvinnulífs, og á milli skólastiga, til að þróa einstakar greinar, til að breyta viðhorfum og kynna nám fyrir

Markmið:

Hærra hlutfall (20% árið 2022) hvers árgangs innritist í starfs- og verknám að loknum grunnskóla og útskrifist innan viðmiðunartíma.

grunnskólanemendum og foreldrum. Einstakir skólar ná tímabundið árangri en iðulega vantar eitthvað upp á heildarmyndina. Það vantar forystu á landsvísi. Skipaður verði verkefnahópur til að tryggja heildarsýn og vinna að samhæfingu þeirra breytinga sem framundan eru á iðnnáminu. Hópurinn vinni á grunni þróunarverkefna síðustu ára, haldi heildarsýn yfir áframhaldandi þróun og sýni forystu og frumkvæði að breytingum eftir því sem við á. Hópurinn einbeiti sér að sameiginlegum verkefnum og láti skólum og starfsgreinaráðum eftir nánari útfærslur. Í þeim breytingum sem er unnið að á framhaldsskólastigi er að jafnaði ekki þörf á styttingu iðnnáms sem almennt er 4 ár (skóli og vinna), eins og í samanburðarlöndum. Það er mikilvægt að námið sé sambærilegt við nám á Norðurlöndunum þannig að starfsréttindi njóti viðurkenninga milli landanna. Hins vegar er unnið að endurskoðun námskrár sem mikilvægt er að ljúka sem fyrst.

Sveigjanleiki í samspili skóla og vinnustaðanáms getur haft mikla þýðingu til að hægt sé að stunda nám óháð aðstæðum á vinnumarkaði. Mikilvægt að verknám sé til bæði sem skólaleið og samningsbundið nám. Það er ómögulegt að tímabundið ástand á vinnumarkaði geti útilokað ungt fólk frá námi á sínu áhugasviði vegna þess að það á ekki möguleika á námssamningi. Þetta fyrirkomulag hefur verið við lýði í rafmagnsgreinum í áratugi og gefist vel.

Gott samstarf við atvinnulífið er öllum verknámsskólum nauðsynlegt og því mikilvægt að byggja upp „verknámsskóla“ í kringum hvern skóla. Að slíkum klösum geta t.d. komið einstök fyrirtæki, félög tengd atvinnulífinu og atvinnuþróunarfélög. Góðu samstarfi getur fylgt ávinningur fyrir alla aðila hvað varðar aðgang að nýjustu þekkingu og tækni.

LEIÐIR:

- Fjármunir sem sparast við styttingu framhaldsskólans í þrjú ár verði skilyrðislaust nýttir í framhaldsskólunum.
- Skólarnir fái svigrúm til áframhaldandi þróunar þriggja ára náms.
- Framhaldsskólar á landsbyggðinni fái svigrúm til þróunar vegna áskorana sem fylgja styttingu námsins þannig að þeir geti haldið sérstöðu sinni.
- Hlutverk framhaldsskóla í fullorðinsfræðslu verði viðurkennt.
- Einföldun reiknilíkans..

Framhaldsskólarnir eru að ganga í gegnum miklar breytingar vegna styttingar náms á framhaldsskólastigi. Mikilvægt er að þeir fái næði og svigrúm til að takast á við áskoranir sem því fylgja og tækifæri til áframhaldandi þróunar. Hlutverk stjórnvalda í þeirri þróun verði tryggt fjármagn, svigrúm og faglegur stuðningur. Áskoranirnar eru m.a. að tryggja jafnrétti til náms, minnka brottfall og viðhalda metnaði til náms á fjölbreyttum sviðum. Framsóknarflokkurinn vill að fjármunir sem sparast við styttingu framhaldsskólans í þrjú ár verði skilyrðislaust nýttir til uppbyggingar og þróunar framhaldsskólastigsins, m.a. í verknámi og á landsbyggðinni.

Markmið:

Uppbygging og þróun framhaldsskólastigsins, í takt við áskoranir framtíðarinnar.

Markmið:

Að draga úr brotthvarfi úr framhaldsskólum

LEIÐIR:

- Skráningu og mati á ástæðum brotthvarfs úr framhaldsskólum verði framhaldið.
- Leitast verði við að meta áhrif af aðgerðum í menntamálum og umhverfi skólustarfs á brotthvarf.

Brotthvarf úr íslenskum framhaldsskólum er miklu meira en í samanburðarlöndum, mikilvægt er að fylgjast með því og meta ástæður. Á sama hátt er mikilvægt að fylgjast með hvort dragi úr brottfalli samhliða breytingum í skólakerfinu. Skólar eiga að vera í stöðugri þróun og því mikilvægt að leita einnig til nemenda eftir þeirra hugmyndum og tillögum varðandi hvernig megi draga úr brottfalli.

i) Háskólar, vísindi, nýsköpun og þekkingarstarfsemi á landsbyggðinni

Markmið:

Öflugt háskóla- og vísindastarf.

LEIÐIR:

- Auka gæði náms og starfs í íslenskum háskólum og vísindastofnunum.
- Samhliða verði framlög til háskóla hækkuð svo þau nái meðaltali OECD-þjóða árið 2020 og Norðurlanda árið 2024.
- Reiknilíkan fyrir úthlutun fjármagns til háskóla verði endurskoðað og einfaldað.
- Mótuð verði stefna um námsframboð og stuðning við fjarnám á háskólastigi.
- Gæta þarf að starfsumhverfi og samkeppnishæfni háskóla- og rannsóknastofnana um gott og hæft starfsfólk

Fjárfesting í menntun er fjárfesting í framtíðinni. Á þeim umbreytinga-tímum sem við lifum sköpum við ný tækifæri með öflugum menntakerfi og fjárfestingu í hugverka- og þekkingariðnaði. Menntun, rannsóknir og nýsköpun eru undirstaða kröftugs hagvaxtar en um leið velferðar og hagsældar til framtíðar. Gera á auknar kröfur um gæði náms og starfs við háskóla og rannsóknastofnanir. Mælikvarðar verði í auknum mæli settir í starfi stofnana og þeim beitt við úthlutun fjármagns. Framsóknarflokkurinn styður markmið Vísinda- og tækniráðs um að framlag á háskólanema verði sambærilegt meðaltali OECD-þjóðanna árið 2020 og hinna Norðurlandþjóðanna árið 2024. Stórt skref var stigið í fjárlögum ársins 2018 þegar 2,9 milljarða króna hækkun varð á framlagi til háskólastigsins.

Áfram skal haldið á þeirri braut og gera skal samning við háskólastigið um hvernig þessu markmiði Vísinda- og tækniráðs verði náð í skrefum. Samhliða því verði reiknilíkan háskóla endurskoðað og einfaldað á þann hátt að það styðji við stefnu stjórnvalda um aukin gæði, aðgengi að fjölbreyttu og góðu námi og rannsóknastarfi í fremstu röð. Reiknilíkanið þarf að endurspeglar raunverulegan kostnað við kennslu og styðja við fjölbreytta kennsluhætti en ekki virka sem hvati til að einfalda kennsluhætti með fyrirlestrum og draga úr verklegri kennslu og/eða vettvangskennslu. Mikilvægt er

að efla áfram alþjóðleg tengsl íslenskra háskóla og hvetja íslenska nemendur til að taka í það minnsta hluta síns háskólanáms erlendis. Um leið er mikilvægt að fá góða erlenda námsmenn hingað til lands.

Námsframboð verði endurmetið reglulega og stöðugt sé samtal við samfélag og atvinnulíf um þarfir þess og þróun námsframboðs í takt við breytingar samfélagsins. Vandasamt er að spá um framtíðina en mikilvægt er að vanda til verka og setja stefnu til lengri tíma. Kennsluþróun hefur verið mikil undanfarin ár og mikilvægt að veita háskólum svigrúm til að fylgja henni eftir og leiða. Í því sambandi verði mótuð stefna um fjarnám á háskólastigi en slík stefna er ekki til.

Forsenda byggðar um land allt er aðgengi að fjölbreyttu námi sem gefur íbúum möguleika á að þróa sig persónulega og faglega en um leið styður aðgengi að menntun við þróun atvinnulífs og samfélags. Fjárveitingar til háskóla styðji við þróun og grósku í fjarnámi og skilgreina þarf hvernig þjónustu og stuðningi við fjarnema er háttað vítt og breytt um landið.

Árangur háskóla og rannsóknastofnana byggir á þeim mannauði sem þær búa yfir. Því þarf að hlúa að þeim mannauði sem stofnanir okkar á háskóla- og rannsóknastigi búa yfir og gera þær samkeppnishæfar um vel menntað og hæft starfsfólk, sem ella kynni að setjast að erlendis. Það er áhyggjuefni að vísbendingar eru um að álag á starfsfólk hafi aukist mjög svo að kulnun í starfi og langtímaveikindi meðal kennara gera vart við sig. Bregðast þarf við með aukinni stoðþjónustu við kennara og aðgerðum innan stofnana til að samþætta betur starf og fjölskylduábyrgð.

LEIÐIR:

- Fagháskólanámið verði þróað í samvinnu háskóla við fagfélög og framhaldsskóla.
- Sett verði markmið um að hærra hlutfall hvers árgangs ljúki námi í tækni- og raungreinum á háskólastigi.
- Hugað verði að samspili atvinnustefnu og menntastefnu.
- Rannsóknainnvíðir verði eflidir.
- Tækniyfirfærsla úr rannsóknum til hagnýtingar í atvinnulífi verði styrkt.

Rökstuðningur:

Beint orsakasamband er á milli fjárfestingar í rannsóknum, nýsköpun og þróun annars vegar og framleiðniaukningar og hagvaxtar hins vegar. Áhrifin eru víðtækust í þeim ríkjum sem fjárfesta mest í háskólastarfi. Talið er að aukið framlag til rannsókna og nýsköpunar skili vexti þjóðartekna sem nemur fimmfaldri þeirri aukningu. Fjárfesting í rannsóknum og menntun skilar sér þannig margfalt til baka í auknum hagvexti og lífsgæðum.

Lengi hefur verið bent á það að leiðir hefur vantað fyrir þá nemendur sem ljúka starfsnámi á framhaldsskólastigi til að geta hafið nám á háskólastigi án þess að þurfa fyrst að ljúka stúdentsprófi. Um þessar mundir er verið er að koma á fót fagháskólanámi á háskólastigi og innan nokkurra háskóla eru námsleiðir á fagháskólastigi í þróun. Fagháskólanám er skilgreint sem námsleiðir með námslok á háskólastigi, eins og diploma, sem hafa atvinnutengd lokamarkmið. Þróun fagháskólastigsins á sér nokkuð langa sögu en nú fyrst er að

Markmið:

Brú milli háskóla-, vísinda- og nýsköpunarstarfs verði styrkt.

komast skriður á málin. Mikilvægt er að styðja við þessa þróun og gera háskólum kleift í samvinnu við fagfélög og framhaldsskóla að standa vel að nýjum námsbrautum. Með þessu opnast nýjar leiðir fyrir fólk með iðnmenntun að bæta við ofan á hana menntun á háskólastigi. Þessi þróun styður við eflingu iðnnáms í framhaldsskólum þar sem hún opnar möguleika fyrir þá sem kjósa iðnnám. Um leið mætir þessi leið þörf atvinnulífsins fyrir sífellt betur menntað og sérhæft starfsfólk og nýjar námsleiðir þarf því að þróa í takt við þarfir atvinnulífsins.

Markmið verði sett um að hærra hlutfall hvers árgangs ljúki námi í tækni- og raungreinum á háskólastigi enda kallar atvinnulífið sterklega eftir slíkum mannauði. Of fáir nemendur stunda nám í hinum svonefndu STEM-greinum (náttúruvísindi, tækni, verkfræði og stærðfræði) hérlendis. Sömu þróun má sjá víðar á Norðurlöndum og í Evrópu á meðan t.d. í Indlandi og Asíu stunda hlutfallslega mun fleiri nemendur nám á þessum sviðum. Styrkja þarf grunn þessara greina strax í grunnskóla, auka áhuga nemenda á þeim með öllum leiðum og ekki síst styrkja menntun og símenntun kennara á þessum sviðum. SA hefur talað um að endurvekja eigi þáttinn Nýjasta tækni og vísindi og má taka undir að auka þurfi umfjöllun og umræðu um vísindi, rannsóknir og tækni.

Styðja þarf við að stefna Vísinda- og tækniráðs til 2019 nái fram að ganga en þar eru áherslur um tengsl menntastefnu og atvinnustefnu, gerð mannafla- og færnisþár, og mótun hvetjandi umhverfis, til að fólstra enn betur framsækin nýsköpunarfyrirtæki og fleira.

Í sömu stefnu er lagt til að rannsóknainnviðir hérlendis verði kortlagðir en íslenskt háskóla- og rannsóknaumhverfi er mjög smátt í sniðum. Þegar litið er til rannsóknarstofa, tækja og búnaðar, gagnagrunna og viðhalds, þróunar og munnunar eru rannsóknainnviðir veikburða. Að lokinni yfirstandandi kortlagningu innviða íslenska háskóla- og rannsóknaumhverfisins þarf að gera áætlun um hvernig megi fjárfesta í innviðum enda miklir mögulegar í eflingu þeirra. Íslenskir rannsóknahópar og einstaka vísindamenn standa vel þegar kemur að fjölda birtinga í ritrýndum alþjóðlegum rímaritum sem og þegar kemur að áhrifamætti þeirra birtinga mælt í fjölda tilvitnana. Enda afla þessir sömu vísindamenn mikilvægra rannsóknastyrkja úr alþjóðlegum rannsóknasjóðum sem veita mörgum störf og efla íslenskt rannsóknaumhverfi.

Fyrirtæki og atvinnulíf þurfa sífellt á nýrri þekkingu að halda. Mörg framsæknustu fyrirtæki heims eins og Google og Apple, hafa markvisst byggt upp öflugt samstarf við háskóla til að sækja þangað þá þekkingu og færni sem felst í grunnrannsóknum, nýta sér tækniþróun sem iðulega er fólstruð í háskólum og rannsóknastofnunum og byggja ábatasama framleiðslu sína á þeim. Samkvæmt nýsköpunarmælikvarða (Global Innovation Index) Sameinuðu þjóðanna stendur Ísland sterkt að vígi þegar litið er til vísindarannsókna og alþjóðlegs samstarfs, en síður þegar kemur að þáttum á borð við nýtingu hátækni, í útflutningi og framleiðni. Aukin fjárfesting í háskóla- og rannsóknakerfinu mun skipta miklu en samhliða þurfa fyrirtæki að fjárfesta meira í rannsóknum og þróun.

LEIÐIR:

- Hlutverk háskóla-, þekkingarsetra og rannsóknastarfs á landsbyggðinni verði skýrt
- Fjárframlög til þekkingarstarfsemi á landsbyggðinni verði hækkuð
- Samhliða verði gerðar auknar kröfur á gæði starfs og gegnsæi fjárveitinga

Rökstuðningur:

Framsókn styður uppbyggingu þekkingarsamfélaga um land allt og þar gegna menntastofnanir og háskólar lykilhlutverki. Byggst hafa upp þekkingarklasar á nokkrum stöðum um landið þar sem þekkingarstofnanir á borð við rannsóknasetur Háskóla Íslands, þekkingarsetur, náttúrustofur og útibú stofnana á borð við Matís, Nýsköpunarmiðstöð Íslands og Hafrannsóknastofnun mynda klasa, oft í sama húsnæði. Byggja ætti upp slíka þekkingarklasa víðar. Samhliða gera auknar kröfur til starfseminnar og tryggja gegnsæi fjárveitinga.

LEIÐIR:

- Hækka þarf frítekjumark og endurskoða reglulega raunverulegan framfærslukostnað.
- Greiða þarf námslán mánaðarlega (sam tímagreiðslur)
- Komið verði á styrkja- og hvatakerfi.
- Hvatar verði nýttir til að fjölga námsmönnum í greinum þar sem skortur er á fagmenntuðu starfsfólki á vinnumarkaði, eins og í leikskóla- og kennarafræði, sem og til að styðja jákvæða byggðapróun.

Framsóknarflokkurinn hefur alla tíð staðið vörð um jafnan rétt fólks til menntunar, óháð búsetu og efnahag. LÍN gegnir þar lykilhlutverki. Hækka þarf frítekjumark og endurskoða reglulega raunverulegan framfærslukostnað svo lánasjóðurinn geti staðið undir hlutverki sínu sem jöfnunarsjóður. Vísbindingar eru um að nemendur hverfi frá námi vegna framfærslukostnaðar og hefur erfitt ástand á húsnæðis- og leigumarkaði þar einnig áhrif. Er þá ótækt að stúdentar þurfi að fjármagna nám sitt á yfirdrætti þar til LÍN greiðir út námslán í lok hverrar annar. Breyta þarf fyrirkomulaginu á þann hátt að námslánin verði greidd út með mánaðarlegum sam tímagreiðslum og losa stúdenta þannig undan háum vöxtum yfirdráttarlána.

Lög um Láнасjóð íslenskra námsmanna verði endurskoðuð með það að markmiði að koma á styrkja- og hvatakerfi. Hvatar verði nýttir til að fjölga námsmönnum í greinum þar sem skortur er á fagmenntuðu starfsfólki á vinnumarkaði eins og í leikskóla- og kennarafræðum, sem og til að styðja jákvæða byggðapróun. Skapa þarf hvata til að laða ungt vel menntað fólk til þess að setjast að á landsbyggðinni líkt og Norðmenn gera.

Markmið:

Þekkingarstarf á landsbyggðinni eftl.

Markmið:

Jöfnunarhlutverk Láнасjóðs íslenskra námsmanna verði styrkt.

Markmið:

Tryggja þarf að allir hafi aðgang að símenntun og framhaldsfræðslu.

j) Símenntun og annað skólastarf

LEIÐIR:

- Tryggja þarf öllum aldurshópum tækifæri til náms á framhalds- og háskólastigi.
- Tryggja þarf öllum aðgang að námsráðgjöf og einfalda aðgengi að símenntun, í gegnum almenna námsráðgjöf.
- Endurskoða þarf skilgreiningar á markhópi framhaldsfræðslunnar.
- Próun raunfærnimats verði haldið áfram.
- Meta hvort skilgreiningar og viðmið um stærð hópa í símenntun standi hækkun menntunarstigs á landsbyggðinni fyrir þrífum.
- Tryggja þarf aðgang að námskeiðum í íslensku fyrir innflytjendur um land allt.
- Vinna þarf markvisst að mati á námi innflytjenda.
- Setja þarf lagaumgjörð um starfsemi lýðháskóla.

Menntun er ferli sem stendur yfir alla ævi og á að vera á ábyrgð samfélagsins í heild. Eftir því sem tæknibreytingar og þróun samfélagsins verður hraðari því mikilvægara er að fólk hafi aðgang að símenntun og framhaldsfræðslu. Með þekkingarsetrum og símenntunarmiðstöðvum um land allt hafa verið tekin stór skref til að tryggja betri aðgang að menntun fyrir alla. Háskólar og framhaldskólar gegna eftir sem áður mikilvægu hlutverki við menntuna fullorðinna auk þess sem námsleiðir framhaldsfræðslunnar bjóða upp á annað tækifæri til náms fyrir þá sem minnsta grunnmenntun hafa. Raunfærnimat, sem er mat á hæfni og þekkingu óháð því hvernig hennar hefur verið aflað, er mikilvæg forsenda þess að einstaklingar geti bætt við sína þekkingu á markvissan hátt. Aðkoma stjórnvalda, skólafnana og atvinnulífs að símenntun er nauðsynleg en mikilvægt er að hún leiði ekki til aðgreiningar og sérhæfingar sem útilokar tiltekna hópa frá hluta námsúrræða. Það er t.d. margt sem bendir til þess að of mikil aðgreining hópa í menntun fullorðinna standi framþróun og uppbyggingu þekkingar á dreifbýlum svæðum fyrir þrífum.

Kennslu í íslensku fyrir fullorðna innflytjendur verður aldrei komið við nema að atvinnulífið taki fullan þátt í verkefninu, m.a. annars með því að námið fari fram í vinnutíma. Þá þarf fjármagn til verkefnisins að tryggja að hægt sé að kenna íslensku um land allt.

Nauðsynlegt er að setja lagalegan ramma um starfsemi lýðháskóla og að þeir hafi réttindi og skyldur sem þarf að uppfylla til að geta verið hluti af íslensku menntakerfi. Í óhefðbundnum námsúrræðum eins og lýðháskólum geta falist tækifæri til að mæta hópum sem ekki finna sig í hefðbundnu menntakerfi.

k) Tómsundur, frístundastarf, tónlist og íþróttir.

LEIÐIR:

- Öllum börnum í yngri árgöngum grunnskóla verði gefinn kostur á þjónustu frístundaheimila.
- Samhliða verði sett skýr, opinber viðmið um rekstur frístundaheimila og mótaður miðlægur opinber rammi um starfsemi þeirra þar sem skóla- og frístundastarf yrði samþætt, án þess þó að bitna á markmiðum um frítímaþjónustu eða fagmennsku hennar.
- Stjórnvöld, í samráði við sveitarfélögin í landinu, móti og innleiði sérstaka æskulýðsstefnu.
- Efla íþróttafélög landsins með enn frekara samstarfi íþróttafélaga og skóla með það að markmiði að samþætta enn frekar íþróttir og skólastarf.
- Innleidd verði ný heildarlöggjöf fyrir tónlistarskóla þar sem skilyrt verði samstarf grunn- og tónlistarskóla og tónlist skilgreind sem hluti af menntakerfi landsins.

Mikilvægt er að einfalda daglegt líf barna og fjölskyldna þeirra og draga úr álagi á fjölskyldufólk. Samþætting frístundastarfs, tónlistar og íþróttar inn í daglegt starf grunnskólans og dags barnsins er góð leið til að einfalda líf fjölskyldna en um leið auka aðgengi að öflugri frístunda-, tónlistar- og íþróttastarfi. Stuðla þarf að samstarfi frístundaheimila við íþróttafélög og aðrar tómsundur, s.s. skáta, tónlistarskóla og fleiri aðila og skoða möguleika á að samþætta þessa þætti meðan á dvalartíma á frístundaheimilum stendur til að stytta þann tíma sem börnin eru í skipulögðu starfi. Á undanförunum árum hefur þjónusta frístundaheimila orðið sífellt mikilvægari þáttur í vistun barna í yngri árgöngum grunnskóla. Er svo komið að þjónusta sem þessi er í boði fyrir yfirgnæfandi meirihluta barna á þessum aldri á Íslandi. Má segja að starfsemin sé að verða að ákveðinni grunnþjónustu í samfélaginu, án þess að sett hafi verið skýr og opinber viðmið um inntak, gæði og rekstur hennar - ólíkt því sem hefur verið að gerast í norrænum samanburðarlöndum. Nauðsynlegt er að útfæra lagalegan ramma þjónustunnar um leið og öllum börnum á ákveðnum aldri verði gefinn kostur á að njóta hennar.

Starfsemi frístundaheimila er einn liður æskulýðsstarfs en ekki hefur verið innleidd sérstök æskulýðsstefna þar sem m.a. eru uppfyllt ákveðin gæðaviðmið eða skilgreindur fjárhagslegur grundvöllur og fjármögnun. Æskulýðsstarf hefur félags-, forvarna, uppeldis- og menntunarlegt gildi og mikilvægt er að tryggja öllum börnum og ungmennum tækifæri til þátttöku í slíku starfi. Æskilegt er að þessu mikilvæga starfi verður settur rammi með sérstakri æskulýðsstefnu sem eigi sér stöð í lögum. Í þeirri stefnu verði m.a. innifalið að fjárveitingar til æskulýðsmála, íþróttafélaga og annarra félagasamtaka sem bjóða upp á frístunda- og tómsundaiðkun fyrir börn og unglínga verði háð því að félögin setji sér siðareglur og viðbragðsáætlanir og fræði þjálfara/umsjónarfólk um ofbeldi, kynferðislega áreitni og kynferðisofbeldi.

Íþróttir og íþróttastarf er stór þáttur í daglegu lífi margra barna.

Markmið:

Að samþætta frístundastarf, tónlistarkennslu og íþróttir inn í daglegt starf grunnskólans.

4. Viðauki

Yfirlit yfir gesti á fundum menntastefnuhóps

1. fundur 16. mars 2017 – Umræða um vinnu hópsins og vinnulag. Hver og einn fundarmanna ræddi sín áherslumál í vinnu hópsins.

2. fundur 6. apríl 2017 – Kennaramenntun, fækkun kennara- og leikskólakennaranema og fyrirsjáanlegur skortur á menntuðum kennurum.

Baldur Sigurðsson, dósent og forseti Kennaradeildar HÍ, og Bragi Guðmundsson, prófessor og formaður Kennaradeildar HA.

3. fundur 27. apríl 2017 – Viðfangsefni grunnskólans, leikskólans og kennaramenntunin út frá sjónarhóli sveitarfélaganna.

Helgi Grímsson, fræðslustjóri í Reykjavík.

4. fundur 11. maí 2017 – Kennaramenntun og hlutverk sveitarfélaga í lausn þess kennaraskorts sem yfirvofandi er.

Aðalheiður Steingrímsdóttir, varaformaður Kennarasambands Íslands.

Miðstjórnarfundur 20. maí 2017 – Stefnumót við menntamálin, hópavinna

5. fundur 28. ágúst 2017 – Vinnufundur. Staða vinnu hópsins og næstu skref.

6. fundur 21. september 2017 – Birkir Jón Jónsson, bæjarfulltrúi í Kópavogi og formaður starfshóps félags- og húsnæðismálaráðherra um framtíðarstefnu í fæðingarorlofsmálum.

Miðstjórnarfundur 17. og 18. nóvember 2017 – hópavinna um menntamálin

7. fundur 7. desember 2017 – skólastarf og fjórða iðnbyltingin

Stefanía Halldórsdóttir, fyrrum forstjóri CCP.

8. fundur 11. janúar 2018 – Málefni framhaldsskólans og verknámið.

Sigríður Huld Jónsdóttir, skólameistari VMA og Guðrún Hrefna Guðmundsdóttir, skólameistari FB.

9. fundur 25. janúar 2018 – málefni grunnskólans og kennaraskorturinn

Hanna G. Birgisdóttir, skólastjóri Háaleitisskóla í Reykjavík, og Herdís Á. Sæmundardóttir, sviðsstjóri fræðslusviðs Sveitarfélagsins Skagafjarðar.

10. fundur 1. febrúar 2018 – málefni leikskólans

Sigríður Herdís Pálsdóttir, leikskólastjóri Tjarnarskógar á Fljótisdalshéraði og Hólmsfríður Sigmarsdóttir, leikskólastjóri Marbakka í Kópavogi.

11. fundur 11. febrúar 2018 – námsgögn

Óskar H. Níelsson, þróunarstjóri miðlunarsviðs Menntamálastofnunar, og Laufey Leifsdóttir, ritstjóri hjá Forlaginu.

12. fundur 15. febrúar 2018 – háskólar, þekkingarstarfsemi á landsbyggðinni, iþróttir, tómstundir og æskulýðsmál

Jón Atli Benediktsson, rektor HÍ, Erla Björk Örnólfsdóttir, rektor HH, Hugrún Harpa Reynisdóttir, forstöðumaður Nýheima-þekkingarseturs, Anna Margrét Tómasdóttir, forstöðumaður Ungmenna- og tómstundabúða UMFÍ (Laugar) og Auður Inga Þorsteinsdóttir, framkvæmdastjóri UMFÍ, Árni Guðmundsson, aðjúnkt í æskulýðsmálum, Sigrún Grendal, formaður Félags kennara og stjórnenda í tónlistarskólum og Ingvar Sverrisson – formaður Íþróttabandalags Reykjavíkur.

13. fundur 22. febrúar 2018 – menntastefna og atvinnustefna

Sigurður Hannesson, framkvæmdastjóri Samtaka iðnaðarins.

14. fundur 28. febrúar 2018 – nýjar áherslur Kennarasambands Íslands

Ragnar Þór Pétursson, nýkjörinn formaður Kennarasambands Íslands.

5. Heimildir

Ekki er um tæmandi lista að ræða

Hvítbók um umbætur í menntun 2014

https://www.stjornarradid.is/media/menntamalaraduneyti-media/media/frettir/hvitbik_umbætur_i_menntun.pdf

Skýrsla starfshóps um bókmenningsstefnu 2017 <https://www.stjornarradid.is/lisalib/getfile.aspx?itemid=196c1035-18a1-11e8-9428-005056bc530c>

Máltækni fyrir íslensku 2018–2022 <https://www.stjornarradid.is/lisalib/getfile.aspx?itemid=56f6368e-54f0-11e7-941a-005056bc530c>

Staða grunnskólanemenda með íslensku sem annað tungumál. Greining á stöðu og tillögur um aðgerðir. 2018

https://www.mms.is/sites/mms.is/files/isat-nemendur-greining_feb_2018_-_15.02.2018.pdf

Niðurstöður Learning Spaces verkefnisins sem styrkt var af Nordforsk í tenglum við verkefnið Education for tomorrow https://www.nordforsk.org/no/publikasjoner/publications_container/nf_edu_phase1_2018.pdf/view

Menntun fyrir alla á Íslandi. Úttekt á framkvæmd stefnu um menntun án aðgreiningar á Íslandi <https://www.stjornarradid.is/media/menntamalaraduneyti-media/media/frettatengt2016/Final-report-External-Audit-of-the-Icelandic-System-for-Inclusive-Education.pdf>

Skýrsla til starfshóps um nýliðun og bætt starfsumhverfi grunnskólakennara í Reykjavík. Könnun á meðal útskriftarárganga í kennaranémi HÍ/KHÍ og HA árin 2000–2012 http://reykjavik.is/sites/default/files/skyrsla_til_starfshops_um_nylidun_og_baett_starfsumhverfi_grunnskolakennara_i_reykjavik_v2_med_cover.pdf

Framtíðarstefna í fæðingarorlofsmálum. Tillögur starfshóps. 2016.

https://www.stjornarradid.is/media/velferdarraduneyti-media/media/skyrslur2016/11032016_Framtidarstefna_i_daedingarorlofsmalum.pdf

Skýrsla mennta- og menningarmálaráðherra til Alþingis um framkvæmd skólastarfs í leikskólum skólaárin 2008–2009, 2009–2010 og 2010–2011. Lögð fyrir Alþingi á 140. löggjafarþingi 2011–2012. <http://www.althingi.is/altext/140/s/pdf/1087.pdf>

Laupur. OECD skýrsla um stöðu leikskólans. <http://www.laupur.is/oecd-skyrsla-um-stodu-leikskolans/>

Skýrsla um ástæður brotthvarfs úr framhaldsskóla

<https://www.stjornarradid.is/efst-a-baugi/frettir/stok-frett/2014/01/09/Brotthvarf-ur-framhaldsskolum-ny-skyrsla/>

Stefna og aðgerðaáætlun Vísinda- og tækniráðs 2017–2019 <https://www.stjornarradid.is/lisalib/getfile.aspx?itemid=7997a35e-54d8-11e7-9410-005056bc4d74>

Niðurstaða verkefnishóps um fagháskólanám <https://www.stjornarradid.is/media/menntamalaraduneyti-media/media/frettatengt2016/Nidurstada-verkefnishops-um-faghaskolanam.pdf>